

Posudok habilitačnej práce
Zuzana Tuharská

Der konzeptuelle Raum des Lexems *Zeit* im Kontext seiner Attribuierung
(Konceptuálny priestor lexémy *Zeit* v kontexte jej atribúcie)

Východiskom pri posudzovaní predloženého elaborátu nám nebola len samotná habilitačná práca, ale komplexnejšie poznanie kontinuálne vydávaných vedeckých výsledkov Mgr. Tuhárskej, PhD, s ktorom sme spolupracovali na výskumnom projekte APVV, poznali sme jej publikácie, vystúpenia na konferenciách, rovnako ako jej akribiu i metodológiu vedecko-výskumnej práce. Preto považujeme tento opus za logický a vyzretý obraz jej vedeckého potenciálu.

V jasnom vymedzení cieľa práce sa odráža ambícia predstaviť konceptuálny priestor lexémy *Zeit* pomocou indícií, ktoré sa prejavujú prostredníctvom ko-textu tejto lexémy, konkrétne prostredníctvom jej atribúcie. Vychádzajúc z uvedeného autorka jasne formuluje relevantné východiská, výberovo citujúc autorov, ktorí túto oblasť závažne myšlienkovito poznamenali. Teoretické východiská habilitačnej práce (1.-3. kap.) stoja na vedeckom fundamente, autorkinej znalosti problematiky z viacerých jazykovedných oblastí (kognitívnej lingvistiky, pragmalinguistiky, teórie konceptuálnej metafory, teórie kontextualizmu, a to tiež z diachrónej perspektívy). Pozornosť smeruje k nemeckým a anglofónnym autorom, pričom absenciu slovanských aspektov chápeme ako autorkinu vedomú orientáciu a selekciu jedným smerom. Tento elaborát je síce primárne lingvistického charakteru, ale vysoko treba oceniť interakciu s inými odbormi, zohľadnenie filozofických, psychologických aspektov pri nazeraní na problematiku ako celok.

Centrálny predmetom skúmania tvorí atribuovaná lexéma *Zeit*. Samotný pojem atribúcie je vymedzený v širšom slova zmysle, kľúčovou pre jeho determináciu je tu funkcionálne hľadisko, t.j. spadajú pod ňu také jazykové formy, ktorých funkciou je priradenie istej vlastnosti, resp. bližšie charakterizovanie kľúčového pojmu – lexémy *Zeit*. Pod pojem atribúcie potom patria relevantné kategórie: atribúty v užšom slova zmysle (t. j. adjektívne prívlastky), posesívne zámenné tvary, genitívne prívlastky, determinatívne kompozitá, konštrukcie realizované prostredníctvom sponového slovesa. Toto komplexnejšie vymedzenie pojmu atribúcie považujeme za správne, pretože výskum približuje k stanovenému cieľu práce – t.j. k získaniu čo najširšieho spektra informácií, ktoré by viac napovedali o charaktere konceptuálnej roviny lexémy *Zeit*. Treba oceniť, že všetky skúmané formy atribúcie boli analyzované s ohľadom na východiskovú doménu (spájajúcu sa s otázkou motivantov) a interpretáciu (t.j. aktuálny význam) analyzovaného jazykového znaku.

Z. Tuhárska si zvolila optimálnu modernú metódu skúmania, a to

metódu korpusovej analýzy, porovnávanie a interpretácia dát získaných prostredníctvom korpusovej analýzy. Voľba korpusu vyplynula z cieľov skúmania a z teoretických predpokladov.

Otázny podľa mojej mienky ostáva skúmaný materiál (korpus): kolportážny román Karla Maya *Waldröschchen oder Die Rächerjagd rund um die Erde* (1882 až 1884). Autorka síce na s. 57-58 odôvodňuje výber troma argumentmi (jeden autor, reprezentatívnosť, elektronická podoba), avšak práve reprezentatívnosť pokladáme za spornú. Čo/koho/aký jazyk reprezentuje ca 135-ročný text triviálnej literatúry? Reprezentuje Mayov mentálny svet inšpirácie pre objektívne formulovanie toho, čo je konceptuálny priestor lexémy *Zeit*?

Nepopierame, že korpus je čo do kvantity zabezpečený dostatočným rozsahom: 1.051994 slov (tokenov), a skúmaná lexéma *Zeit* sa v korpuse vyskytuje 1363-krát. O moderných lingvistických zručnostiach autorky svedčí fakt, že korpus spracovala pomocou programu *AntConc*, vyvinutého na analýzu korpusov. Vy excerpované všetky ko-texty s atribúvanou lexémou *Zeit* habilitandka priradila k príslušnej vymedzenej kategórii a jednotlivé kategórie potom analyzovala s ohľadom na východiskovú doménu a aktuálny význam s cieľom zistenia profilácie konceptuálneho priestoru skúmanej lexémy.

Výsledky vlastného systematického výskumu jednotlivých foriem atribúcie lexémy *Zeit* s ohľadom na východiskovú doménu a aktuálny význam smerujú ku zaujímavému konštatovaniu, že profiláciu konceptuálneho priestoru lexémy *Zeit* možno spájať s otázkami *KDE?* (lokálna determinácia), *AKO?* (kvalitatívna determinácia) resp. *AKO DLHO?* (kvantitatívna determinácia), *ČO?* (čas ako predmet) a *KTO?* (čas majúci charakter živej bytosti). Produktívnymi štatistickými metodami autorka svoje zistenia kvantifikuje, pričom narába s prehľadnými tabuľkami, aj farebne odlíšenými kategóriami a kritériami. Tým sú jej výsledky aj kvantifikované a inšpiratívne pre ďalší výskum.

Svoje pozitívne hodnotenie habilitačnej práce zdôvodňuje nasledovnými kľúčovými argumentmi:

- práca je členená logicky a proporcionálne (s ťažiskom na vlastný prínos);
- ide o lingvisticky orientovanú a aktuálnu prácu, ktorá odráža súčasné trendy moderného lingvistického smerovania (s dôrazom na kognitívny aspekt);
- **teoretické východiská** v práci sú zodpovedajúce, vychádzajú z aktuálneho stavu poznania v skúmanej oblasti, recipujú súčasné lingvistické nasmerovanie s akcentáciou kognitívneho aspektu, pričom aj 180 poznámok pod čiarou signalizuje ďalšie autorkine vedomosti a jej kritickú reflexiu problematiky;
- **cieľ** práce je stanovený jasne, tento sa spája s preskúmaním aspektov, ktoré sa na základe preverenia súčasných odborných prameňov ukazujú byť deziderátmi (napr. sémaziologický prístup pri skúmaní stanovenej vedeckej otázky, empirická báza hodnotenia, zacielenie pozornosti na vybraný jazyk);
- **metodologická báza** je zvolená tak, aby bolo dosiahnutie cieľa možné, autorka navrhuje vlastný, originálny spôsob riešenia problematiky;

- precízna a systematická **analýza** skúmaného materiálu s ohľadom a vhodne zvolené aspekty skúmania tvorí solídne východisko pre interpretáciu získaných dát; skúmanie má empirický charakter, autorka sa opiera o konkrétne údaje, získané pomocou korpusovej analýzy;
- **výsledky výskumu** sú pre germanistov originálne, prispievajú k rozšíreniu aktuálneho stavu poznania v rámci súčasnej lingvistiky; pokiaľ mi je známe, nebol zatiaľ na základe zvolenej – autorkou predkladanej práce navrhnutý – metodologickej bázy zrealizovaný iný, podobný výskum;
- téma poskytuje **možnosti ďalšieho výskumu**, jej rozpracovanie v intenciách, ktoré naznačuje autorka v záverečnej časti predkladanej práce, má potenciál byť prínosným pre rozvoj tejto oblasti súčasnej lingvistiky;
- z **formálneho** hľadiska práca spĺňa všetky náležité požiadavky kladené na daný typ práce, z jazykového pohľadu je práca napísaná na vysokej úrovni zodpovedajúcej takémuto typu prác.

V diskusii by mohli odznieť odpovede aj na tieto (hypotetické) otázky:

1. Nakoľko reprezentatívne sú zistenia pri voľbe daného korpusu? Boli by výsledky napr. pri voľbe moderného jazyka médií iné?
2. Daná téma je nepochybne podnetná pre ďalší (kontrastívny) výskum. Ktorú z pertraktovaných výskumných otázok možno považovať za prioritnú? Prečo?

Záver:

Na základe uvedených vedeckých kvalít habilitačnej práce Mgr. Zuzany Tuhárskej: Der konzeptuelle Raum des Lexems *Zeit* im Kontext seiner Attribuierung (Konceptuálny priestor lexémy *Zeit* v kontexte jej atribúcie), ale rovnako aj na základe habilitandkinho vedecko-pedagogického profilu navrhujem, aby jej bol po úspešnom habilitačnom konaní a obhajobe udelený vedecko-pedagogický titul docentky v študijnom odbore 2.1.33 Všeobecná jazykoveda.

V Bratislave, 15. 6. 2017

prof. PhDr. Jana Rakšányiová, CSc.